

לעשות רצונך

הלכות מצוות

wa052052@gmail.com

שנהיה לראש - אוכלים ראש כבש, וטוב יותר של איל, לומר נהיה לראש ולא לזנב, וזכר לאיל של יצחק, ואם אין לו יאכל ראש אחר (באר היטב).

שינה ביום - נהגים שלא לישון ראש השנה ביום, משום דבירושלמי אמרו דמי שישן בראש השנה ישן מזלו. אמנם האר"י ז"ל אמר שאחר חצות מותר לישון שכבר נתעורר המלאך על ידי תפילות ותקיעות. ובמקום הדחק שראשו כבד עליו יש לסמוך על הנהגת הר"ם מרוטנבורג שהובא בב"ח שהיה ישן בראש השנה. ויש לדעת שיושב בטל כישן דמי, ולכן יש לנצל הזמן, ומשום כך נהג הגר"י מבריסק לומר תהילים בראש השנה כי אם ילמד לפעמים יצטרך לעיין בספר ויתבטל בחיפוש אחריו, והזמן בר"ה יקר מאוד.

חמשך שינה ביום - מי שישן בלילה ונמשך בשנתו לאחר אור היום, להבין איש חי (שנה א' ניצבים י"א) צריך להיזהר שיתעורר משינתו בלילה קודם עלות השחר, ועדיף שישן אחר חצות היום, ולהגרש"ז אירבך, (הליכות שלמה פרק א' סעיף כ"ג), לא נהג להיזהר בכך, ולא זה בלבד אלא גם מי שהשינה ביום נצרכת לו כדי שיוכל לכוין בתפלה כראוי אין לו להימנע ממנה בימי ראש השנה אלא יישן כדרכו.

ברכת השופר - יש לתקוע מעומד, וכן הברכה צריך להיות בעמידה, ואין להישען על שום דבר באופן שאם ינטל אותו דבר יפול שזה נחשב כשיבה. ובדיעבד אם תקע אפילו בישיבה יצא ידי חובתו. עכשיו נהג שלא רק התוקע עומד אלא גם הציבור עומד בשעת התקיעות. אמנם מי שבדעתו לצאת ידי חובה בתקיעות אלו, ואינו עתיד לשמוע על סדר הברכות יש לו לעמוד כעת מעיקר הדין.

התוקע מברך - קודם שיתקע מברך התוקע לשמוע קול שופר, ושהחיינו. ומנהג העולם שגם כאשר התוקע עצמו כבר יצא ידי חובתו ותוקע בשביל אחרים, גם אז מברך התוקע את שתי הברכות. אך כאשר תוקע בשביל נשים, אין לו לברך אלא אם כן יוצא ידי חובתו בשעת התקיעות שהוא תוקע להן.

סדר התקיעות - יתקוע שלוש פעמים תשר"ת ושלוש פעמים תשי"ת ושלוש פעמים תר"ת. וטוב לתקוע בצד ימין ויהפוך פי השופר למעלה, וכל זה לכתחילה כשאפשר.

חיוב התקיעות מדאורייתא – כדי לקיים מצות התקיעה מן התורה, יש לתקוע ג'פ תרועה שיש פשוטה לפנייה ולאחריה, כלומר ג' פעמים תר"ת, וכיון שיש ספק מה התרועה שציוותה התורה, אם הכוונה לתרועה שלנו, או לשברים, או לשברים תרועה, לכן יש לתקוע ג'פ תשר"ת וג'פ תש"ת וג'פ תר"ת, דבזה יוצא מידי כל ספק.

חיוב התקיעות לחולה – יש מקילין דבשעת הדחק, כגון שתוקע להרבה חולים בזה אחר זה, ויש לו לתקוע שוב לכל אחד, דיש להקל לתקוע רק תשר"ת תש"ת תר"ת, ולברך על זה. [במ"ב תקפ"ז ה' מ"ב ל"ח היקל במודר הנאה, וכן בס"י ת"ר סק"ז כשקיבלו שבת וביאור הדברים בקיצור שאם תקוע תשר"ת תש"ת תר"ת יש ס"ס שיצא ידי חובה; א] שמא הלכה כרב הא"י גאון שהוצא ברא"ש פ"ד דר"ה סי' י', שכל התרועות אמת ואין בזה ספק, ואם נאמר שהלכה כהרמב"ם (פ"ג משופר ה"ב) שהוא ספק, יש להסתפק שמא הלכה כמו רבי יונתן (ר"ה ל"ד). דאחת מדברי תורה ושנים מדברי סופרים ולפי"ז שמע עשר קולות יש כאן ספק ספיקא ויכול לברך]

קול שופר – כל הקולות כשרים בשופר, בין שהיה קולו עב מאוד או דק מאוד. והוא הדין אם היה צרוד ויבש (תקפ"ו ו'). אמנם יש אומרים דלכתחילה יש להיזהר בתקיעה, שכל התקיעה תהיה בהמשך אחד ישר וחלק ויש שאין מדקדקים בזה. (המהרי"ל דיסקין החמיר בזה, ומקורו מדברי הריטב"א בחידושו ר"ה ל"ג; שכתב; וכשעושין תקיעה ומשברים אותה בסופה אינה יפה שהרי אותו קול שעושין בסופה אינו נידון מקול התקיעה שהוא פשוטה, והו"ל שבר באנפי נפשיה והוי הפסקה, וכן קבלנו שיטה זו מרבינו נר"י בשם רבו, וכן נהגו כל הרבנים והגדולים).

קול הברה – צריך לשמוע קול השופר עצמו ולא קול הברה, כמו התוקע לתוך חבית שנשמע קול הברה, ולכן בבית הכנסת הנמצא רובו מתחת לקרקע, יש לחשוש שהעומדים בחוץ שומעים קול הברה, פירוש קול מעורב, ולא יצאו ידי חובה. (תקפ"ז בביאור ד"בור המתחיל "ואם קול הברה"). ויש חוששים גם בבית הכנסת רגיל על גבי הקרקע, שאם עומד בחוץ מרחוק ושומע קול חלוש, שזה קול הברה ואינו יוצא. (תקפ"ט י"ט).

זמן תקיעת שופר – זמן תקיעת שופר מהנץ החמה עד השקיעה. ולכתחילה התוקע ביחיד יש להמתין כשלוש שעות, דהיינו אחר סוף זמן קריאת שמע, שזה שעה שהציבור תוקעים.

טעם התקיעות במוסף. חכמים תיקנו שיתקעו במוסף, כיוון שהיה פעם גזירה שלא יתקעו בשופר, והיו הגויים אורבים כל שש שעות של שחרית, לכן התקינו לתקוע במוסף. ובזמננו גם התקיעות דמיושב גם תוקעים במוסף.

המתפלל ביחידות לא יתקע במוסף – המתפלל ביחיד יש לו לשמוע שלשים קולות לפני תפילת מוסף, ואינו תוקע בתפילה על סדר הברכות, ואפילו יש לו מי שיתקע לו, לא ישתוק בתפילה לשמוע התקיעות, שלא תקנו כן אלא בציבור (תקצ"ב ב), וכתב בשו"ת קול אליהו שאין ליחיד להחמיר בכך, שנחשב הפסק, אך הגני ישישכר (מאמרי חודש תשרי סוף מאמר ב') חולק ע"ז וס"ל דאדרבה זהו עיקר המצוה לעשות כן והוא תמוה לומר שנחשב הפסקה.

אכילה לפני התקיעות – מעיקר הדין י"א שאין לאכול לפני התקיעות כמו בשאר מצוות, אלא אם כן למי שליבו חלוש (מט"א תקפ"ה ב, מ"ב תרצ"ב א), מאידך בשו"ת התעוררות תשובה (א רכ"ה) כתב; כי פלא שלא נזכר דבר זה ולא רמז ורמיזה בש"ס ופוסקים, דלולב נזכר, וכן מגילה והנוכה, אבל שופר לא ראיתי בשום מקום, וכתב כמה טעמים שלא גזרו בזה. א) אולי משום אימת הדין אין לחוש שישכח מלשמוע התקיעה, וכמו שהתירו לקרות לאור הנר ביוהכ"פ ולא חיישין שמא יטה, ב) שרוב פעמים לא באו העדים בשחר, אלא סמוך למנחה ולא רצו חז"ל לאסור מלאכול, מפני שנתבטל משמחת יו"ט וכבוד יו"ט, ג) האיסור לאכול לפני המצוה הוא רק מדרבנן לכן לא החמירו בספק שמא יבאו העדים, ואין בידינו לאסור מה שלא אסרו חכמים.

קידוש לפני תקיעות – מי שנצרך לאכול לפני התקיעות יש לו לקדש קודם, ומ"מ בהרבה מקומות נהגו שאנשים חלשים שותים סיי"א או קאו"ע קודם תקיעות שופר ואין עושין קידוש, ויש להם על מה שיסמכו [עין מהר"ם חלאווה וכו' והובא דבריו בעובר אורה, סי' רפ"ט על דברי הרמב"ם ז"ל שכתב שאסור לטעום כלום קודם קידוש של יום כמו בקידוש הלילה ואינו מחזור דאין זה קידוש ממש שכבר נתקדש היום פעם אחת ולא מצינו לקידוש ב"ד ללילה וליום אלא שהחכמים תקנו לקבוע סעודתו על היין וכו' הלכך מותר לטעום וכו' ע"כ והלכך מותר לטעום ומינה נמי דנשים פטורות כיון שאינו אלא מדרבנן, והכי חזינן גבי רב בין בהיתר אכילה בין בפטור הנשים ע"כ דברי האדר"ת ז"ל ועיי"ש במה שמציין (מט"א תקפ"ה ב, ובאלף המגן שם)]

התוקע לנשים – התוקע לנשים לדעת המחבר יתקע ללא ברכה דאין נשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, ולדעת הרמ"א מותרות לברך כדעת ר"ת אלא שיברכו לעצמן, אבל התוקע לא יברך בשבילן אחר שכבר יצא. ואם לא יצא עדיין, יכול לברך לעצמו, ולהוציאן.

כוונה לצאת ידי חובה – בתקיעת שופר צריך שיתכוון התוקע להוציא והשומע יתכוון לצאת. ושליח ציבור התוקע, בסתמא מתכוון להוציא כל השומעים. ולכן מי שעומד

מאחורי בית הכנסת ושומע קול שופר יצא. אבל התקע בבית לחולה ואחד שומע בחוץ לא יצא, שהרי לא נתכוון להוציא.

אימתי חטונה מעכבת – מי שבא לבית הכנסת כדי לצאת ידי חובת התקיעות עם הציבור, אף על פי שבשעה ששמע לא כיוון ליבו אלא סתמא, יצא. אבל הבא לבית הכנסת סתם אינו יוצא אלא אם כן נתכוון בפירוש לצאת ידי חובתו.

הפסקה בדיבור – אין להפסיק בדיבור משעת הברכה על התקיעות עד לאחר גמר כל התקיעות, שהברכה חל גם על התקיעות שתוקעים בחזרת הש"ץ. וי"א (דרך החיים) שאסור להפסיק בתקיעות דמיושב אפילו בתפילות, ולכן לא יאמר ה"י רצון הנדפסים במחזורים בין התקיעות, רק יהרהר בליבו או שיאמרם אחר גמר התקיעות דמיושב, ויש מקילים בזה (עג"ץ, עיין מ"ב תקצ"ב י"ב ובשעה"צ ט"ו)

שהחיינו בליל שני – בקידוש ליל שני יש לברך שהחיינו, ולכתחילה ילבש בגד חדש או יניח פרי חדש לברך שהחיינו. ואם אין לו, מכל מקום יברך שהחיינו.

חכנה מיו"ט ראשון לשני – אין להכין שום דבר מיום טוב ראשון לשני (תק"ג א). ואפילו טלטול בעלמא אסור, ולכן אסור לחפש ולדפדף הספר תורה ליום טוב שני (עיין תרס"ז מ"ב סק"ה) ולגבי הוצאת מאכלים מהמקפ"א מבעוד יום כדי שיפשיר ויהא ראוי לערב, אם עושה כן בזמן מוקדם, באופן שהוא כבר ראוי בעוד יום, יש מתירים [מחזה אליהו ס"ד] ע"פ דעת שו"ע הרב (סי' ת"ק ס"ט) וגם להמ"ב סי' תרס"ז סק"ה יש להתיר לצורך מצוה, שלא יצטרך להמתין הרבה זמן בלילה.

יקנה"ז – כשמקדש במוצאי שבת ליו"ט מבדיל ואומר יקנה"ז משום דקדושת שבת חמירא מיו"ט, ועל בשמים אינו מברך ופי' רשב"ם (פסחים קג:) שהרי גם ביום טוב יש לנו נשמה יתירה כשבת, ובתוספות פי' משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים.

טעויות ביקנה"ז – טעה ובירך על הבשמים והריח, אינו נחשב הפסק (שש"כ ס"ב כ"א) טעה בסיום הברכה ואמר ברוך המבדיל בין קודש לחול, ולא נזכר תוכ"ד או שהתחיל ברכת שהחיינו לא יצא (שבה"ל ה' ק"ה), וי"א שייצא (אבני ישפיה ב' מ"ט בשם הגריש"א)